

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НРЗВО «Кам'янець-Подільський Державний інститут»

ЗАТВЕРДЖЕНО
Голова приймальної комісії
М. М. Тріпак
«___» _____ 2022 р.

ПРОГРАМА
ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО
ВИПРОБУВАННЯ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
ДЛЯ АБИТУРІЄНТІВ
НА ОСНОВІ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ
МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА, ОПС ФАХОВИЙ МОЛОДШИЙ
БАКАЛАВР ТА ОС МОЛОДШИЙ БАКАЛАВР
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

Розглянуто та затверджено
на засіданні кафедри

соціальної роботи, психології
та соціальної роботи з дітьми та сім'ями
Протокол 5 від «21» 01 2022 р.
Завідувач кафедри
Назар «Галиччак»

м. Кам'янець-Подільський
2022 р.

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма додаткового вступного випробування для отримання освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» базується на державному стандарті освіти з підготовки фахівців 05 Соціальні та поведінкові науки. Відповідно до правил прийому вступне фахове випробування з психології на знання програмного курсу «Загальна психологія» передбачає визначення рівня знань та умінь абітурієнтів, які бажають здобути освіту за ОР «бакалавр».

Метою фахового вступного випробування абітурієнтів для участі в конкурсі щодо зарахування на навчання за освітнім ступенем «бакалавр» є з'ясування рівня систематизації та узагальнення теоретичних знань та практичних навичок самостійної роботи для розв'язання конкретних завдань, які входять в коло питань психолога для отримання освітнього рівня бакалавра.

Характеристика змісту програми. Програма фахового вступного випробування охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь особи, що бажає навчатись у НРЗВО «Кам'янець-Подільський Державний інститут» з метою здобуття вищої освіти ступеня бакалавра з напрямку підготовки «Психологія».

Програму складено на основі базової дисципліни циклу професійної підготовки бакалавра з психології, передбаченої освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра.

Порядок проведення фахового вступного випробування визначається Положенням про приймальну комісію НРЗВО «Кам'янець-Подільський Державний інститут». Програма фахового випробування з психології покликана перевірити рівень фахової компетентності майбутнього психолога, що відповідає його освітньо-кваліфікаційній характеристиці.

Об'єктом оцінювання мають бути структурні компоненти навчальної діяльності, а саме:

- змістовий компонент – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явища тощо). Обсяг знань визначений навчальними програмами, державними стандартами;
- операційно-організаційний компонент – дії, способи дій (вміння, навички).

Вступне випробування проводиться у формі екзамену, за результатами якої комісія приймає рішення про зарахування абітурієнта до складу студентів на навчання за напрямом підготовки 053 Психологія.

У процесі вступних випробувань

Абітурієнти повинні знати: основні психологічні поняття; загальні принципи, категорії, поняття і методи психологічної науки; сучасні теорії

психології; основні методики психодіагностики з метою вивчення психічних особливостей людини; закономірності та особливості функціонування пізнавальної сфери особистості; закономірності та особливості функціонування афективної сфери особистості; індивідуально-типологічні властивості особистості; закономірності емоційно-вольової регуляції діяльності; структуру та закономірності розвитку особистості.

Абітурієнти повинні вміти: аналізувати сутність психічних процесів залежно від факторів, що на них впливають; застосовувати основні прийоми та методи психологічного дослідження; використовувати принципи та закономірності загальної психології у практичній діяльності; вивчати закономірності психічної діяльності, типи, характер, психічні стани, чинники, що впливають на якість функціонування психіки людини у різних видах життєдіяльності; аналізувати вплив соціальних та індивідуальних чинників на формування характеру особистості; аналізувати показники основних психічних процесів; застосовувати на практиці набуті теоретичні знання.

1. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Підсумкова оцінка за фахове вступне випробування абітурієнтів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» на освітній рівень «бакалавр» за спеціальністю 053 – Психологія визначається за 100-бальною шкалою. Загальна оцінка визначається як середня виважена з оцінок відповідей на усі запитання.

При оцінюванні відповіді на вступному випробуванні враховуються: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність; рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо; вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх; самостійність суджень тощо.

Критерії оцінювання знань кандидата на навчання з фахового вступного випробування

Оцінка	Критерії
Високий рівень – 180 – 200 балів (відмінно)	Виставляється при наявності повної, змістовної відповіді на всі питання, представлені у завданні. Надані відповіді є аргументованими, з наведенням прикладів, спостерігається послідовність, системність та логічність побудови суджень. При відповіді демонструє знання класичних та сучасних психологічних теорій, знайомство з літературою з означених питань, визначення понять у системі психологічних знань. Абітурієнт не допускає жодної

	помилки у використанні наукової термінології. Відповідь свідчить про високий рівень сформованості знань, умінь та навичок.
Достатній рівень – 150 – 179 балів (добре)	Виставляється при достатньому рівні обізнаності абітурієнтів при відповіді на всі питання. Абітурієнт демонструє розуміння матеріалу, знайомство з основною літературою. Він знає істотні ознаки понять, явищ, вміє пояснити основні закономірності, а також уміє самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, узагальненням тощо). В цілому, абітурієнт демонструє знання основного матеріалу питань, але допускає 1-2 незначні помилки при використанні наукової термінології.
Задовільний рівень – 120 – 149 балів (задовільно)	Виставляється при неповній відповіді на зазначені питання. Абітурієнт демонструє фрагментарність і формальність у відповідях. Знання класичних та сучасних теорій є уривчастим, недостатній рівень логіки й послідовності у відповідях. Визначення понять дає з помилками й неточностями, тобто допускає 2-3 помилки при використанні наукової термінології.
Низький рівень – 0 – 119 балів (незадовільно)	Виставляється у разі уривчастості відповідей на запитання в екзаменаційних варіантах. Абітурієнт демонструє суто поверхове та формальне знайомство з науковою літературою, знання класичних та сучасних теорій. Його відповідь фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення. Абітурієнт допускає значні помилки при використанні наукової термінології.

2. ПРОГРАМА

Зміст навчальної дисципліни «Загальна психологія»

Тема 1. Предмет та завдання загальної психології. Методи психології

Психологія як наука про виникнення, функціонування і розвиток психіки. Становлення предмету психології. Предмет психології як науки. Структура, завдання та стан сучасної психології.

Галузі психологічних знань.

Напрями наукової психології у Західній Європі й США: психоаналіз, біхевіоризм, гештальт-психологія тощо.

Розвиток вітчизняної психології.

Психіка як об'єкт психології. Мозок і психіка. Рефлекторний характер психіки. Умовні й безумовні рефлекси. Динамічний стереотип. Перша та друга сигнальні системи. Локалізація психічних функцій у корі головного мозку.

Методологічна основа вивчення психіки: принципи детермінізму, єдності свідомості та діяльності, розвитку, системності, випереджального відображення тощо.

Основні групи методів психології. Організаційні методи: порівняльне, лонгітюдне, комплексне дослідження.

Емпіричні методи: спостереження і самоспостереження, експеримент (лабораторний, природний, констатуючий і формуючий), психодіагностика (тести, опитувальники, анкети, інтерв'ю, соціометрія), аналіз продуктів діяльності.

Методи обробки даних: кількісний (статистичний) і якісний аналіз.

Методики психологічного дослідження. Етапи психологічного дослідження: підготовчий, власне експериментальний, кількісної обробки даних, інтерпретації отриманих даних.

Тема 2. Розвиток психіки та свідомості

Виникнення психіки як результат еволюції нервової системи. Умови розвитку психіки. Розвиток психіки у філогенезі: подразливість, тропізми, таксиси, елементарна чутливість, предметне сприймання, інтелект. Особливості й форми прояву психіки в поведінці: інстинкти, навички, інтелектуальна поведінка. Спілкування і “мова” тварин.

Умови переходу до вищої форми відображення — людської свідомості. Роль праці та спілкування у виникненні свідомості. Суть відмінностей психіки тварин і людини. Свідомість і мовлення. Свідомість і несвідоме. Функції свідомості. Структура свідомості. Рівні прояву неусвідомлюваних психічних явищ. Передсвідоме, підсвідоме, надсвідоме.

Тема 3. Відчуття і сприймання

Поняття про відчуття. Відчуття як чуттєва форма пізнання дійсності. Рецепторне і рефлекторне трактування процесу відчуття. Класифікація відчуттів. Види відчуттів. Роль відчуттів в житті і діяльності людини.

Загальні властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація подразників.

Чутливість і її вимір. Абсолютна і різницева чутливість. Нижній і верхній абсолютні пороги чутливості. Закон Вебера-Фехнера. Адаптація. Взаємодія відчуттів. Сенсibilізація. Контраст відчуттів. Явище синестезії. Компенсаторні можливості відчуттів. Роль вправ у розвитку сенсорної культури особистості. Поняття сенсорної депривації. Залежність повноцінного розвитку особистості від багатства відчуттів.

Поняття про сприймання. Взаємозв'язок процесів відчуття і сприймання: загальне і різне. Властивості сприймання: предметність, цілісність, вибірковість, константність і осмисленість. Залежність сприймання від попереднього досвіду і характеру діяльності. Фігура і фон сприймання. Поняття апперцепції.

Види сприймання. Сприймання простору, часу, руху. Сприймання людини людиною. Ілюзії сприймання. Спостереження і умови ефективності сприймання. Адаптація і сенсibilізація як дві основні форми зміни чутливості. Методи вивчення чуттєвих форм пізнання дійсності.

Тема 7. Увага

Поняття про увагу. Особливості уваги як психічного процесу. Неоднозначність визначення уваги. Спрямованість особистості і вибірковий характер уваги. Увага і діяльність.

Функції уваги: активізація, забезпечення вибіркової пізнавальних процесів.

Психофізіологічні основи уваги. Орієнтовна діяльність і увага. Принцип домінант О.О. Ухтомського. Види уваги: мимовільна, довільна, післядовільна. Зовнішні і внутрішні чинники, що сприяють привертанню мимовільної уваги. Мимовільна увага і внутрішній світ людини. Наявність мети і вольового зусилля як необхідні умови довільної уваги.

Властивості уваги. Концентрація і стійкість уваги. Проблема «коливань» уваги. Залежність стійкості уваги від значущості об'єкту і організації діяльності. Переключення і розподіл уваги. Об'єм уваги.

Індивідуальний прояв уваги. Уважність як властивість особистості. Неуважність: уявна і справжня. Помилки неуважності. Умови привертання

уваги. Підтримка уваги в процесі трудової діяльності. Розвиток і виховання уваги.

Тема 4. Пам'ять

Загальна характеристика пам'яті. Особливості пам'яті як психічного процесу. Пам'ять як умова існування людини. Психологічні теорії пам'яті: асоціативна, гештальт-теорія, пам'ять з позиції біхевіоризму, діяльності. Нейрофізіологічні і біохімічні теорії пам'яті.

Основні види пам'яті за змістом матеріалу (рухова, образна, емоційна, словесно-логічна), що запам'ятовується, за характером цілей діяльності (довільна, мимовільна), за часом закріплення і збереження матеріалу (сенсорна, короткочасна, довготривала). Оперативна пам'ять.

Загальна характеристика процесів пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Мимовільне і довільне запам'ятовування і відтворення.

Роль емоцій у виникненні мимовільного запам'ятовування. Залежність мимовільного запам'ятовування від характеру і структури діяльності. Психологічні умови і чинники, що визначають продуктивність довільного запам'ятовування: високий рівень мотивації, постановка мнемічної мети і завдань, смислове угруповання матеріалу, що запам'ятовується, його правильне і глибоке розуміння, організація запам'ятовування в часі та ін. Ефект Зейгарник, його психологічна природа.

Закономірності збереження і забування. Крива забування Еббінгауза. Форми відтворення: впізнавання, спогад, пригадування, ремінісценція. Теорії забування: угасання слідів, інтерферуюче гальмування слідів. Індивідуальні особливості пам'яті. Феноменальна пам'ять. Раціональні прийоми запам'ятовування (мнемотехніка).

Тема 5. Мислення і мовлення

Поняття про мислення. Мислення і чуттєве пізнання.

Операції мислення: порівняння, аналіз, синтез, абстракція, конкретизація, узагальнення. Форми мислення: поняття, судження, умовиводи. Класифікація видів мислення: за формою (наочно-дієве, наочно-образне, словесно-логічне), за характером розв'язуваних задач (теоретичне, практичне), за ступенем новизни й оригінальності (репродуктивне, творче), за ступенем розгортання (дискурсивне, інтуїтивне).

Індивідуальні особливості мислення: глибина, самостійність, широта, гнучкість, швидкість розумових операцій.

Мислення як процес розв'язання задач. Етапи розв'язання задач і розумові дії. Способи активізації розумової діяльності людини. Творче мислення як вищий рівень розвитку особистості. Шляхи і методи розвитку творчого мислення в процесі навчання.

Мислення і мова. Єдність мислення і мови. Загальне поняття про мову і мовлення, їх функції. Фізіологічні основи мовлення. Види мовлення та їх характеристика. Розвиток мовлення в дітей.

Тема 6. Уява і творчість

Поняття про уяву. Природа і своєрідність уяви як пізнавального психічного процесу. Уява і фантазія. Фізіологічні механізми уяви. Поняття про ідеомоторні акти.

Види уяви: активна, пасивна, продуктивна, репродуктивна, їх специфіка і взаємозв'язок. Сновидіння, галюцинації, марення, мрії як види уяви. Аналітико-синтетичний характер діяльності уяви. Прийоми створення образів уяви: аглютинація, акцентування, типізація. Основні функції уяви: активізація наочно-образного мислення, управління емоційними станами і системою потреб, довільна регуляція пізнавальних процесів, побудова і реалізація внутрішнього плану дій, прогнозування і програмування діяльності і поведінки.

Уява і творчість. Види творчої уяви. Етапи творчого процесу. Творча уява як відображення особистості людини. Роль уяви в художній і науковій творчості.

Тема 8. Емоції та почуття

Загальна характеристика емоційної сфери людини. Поняття про почуття. Основні функції емоцій: спонукальна, регулятивна, комунікативна, сигнальна, захисна, мотиваційна, оцінювальна.

Фізіологічні основи емоцій і почуттів.

Класифікація емоцій: глибокі і неглибокі, стенічні і астенічні, базові і похідні. Властивості емоцій: якість, глибина, інтенсивність, тривалість. Основні емоційні стани: емоційний відгук, настрій, емоції, афект, стрес, фрустрація, пристрасть. Їх психологічна характеристика.

Вищі почуття як особлива форма емоційного переживання, їх види і значення в житті людини. Праксичні, моральні, естетичні, інтелектуальні почуття. Емоційний інтелект. Проблема управління емоціями. Роль виховання почуттів у формуванні особистості.

Тема 9. Воля

Поняття про волю та вольовий вчинок. Зв'язок волі зі спонукальною та інтелектуальною сферою особистості

Свідомі вольові дії та їх цілеспрямований характер. Структура вольового акту: постановка мети; переживання колізій у мотивах (цілях); прийняття рішення; вольовий вчинок. Вольове зусилля, його природа і сенс. Виконання дії, оцінка і аналіз результатів. Критерії вольової дії. Фізіологічні основи волі та її порушення. Функції волі: регулююча, стимулююча, затримуюча.

Вольові якості особи: завзятість, упертість, цілеспрямованість, одержимість, наполегливість, терплячість. Індивідуальний рівень прояву вольових якостей. Воля і надситуативна активність в умовах потенційного ризику.

Розвиток волі в онтогенезі. Основні напрями формування і розвитку волі. Виховання і самовиховання волі.

Тема 10. Діяльність та активність людини

Загальна характеристика діяльності людини. Мета та предмет діяльності. Категорія діяльності в психології. Поняття “активності” і “діяльності”. Принцип єдності свідомості і діяльності. Структура діяльності людини: ціль, мотиви, дії. Усвідомлена мета як необхідний принцип діяльності.

Діяльність і імпульсивна поведінка. Зовнішня (фізична) і внутрішня (психічна) діяльність.

Поняття суб'єкта діяльності. Діяльність як фактор розвитку індивіда і становлення людської особистості.

Дія як процес, спрямований на досягнення поставленої мети. Дії, операції, рухи. Управління дією.

Діяльність і поведінка. Внутрішня психічна і зовнішня практична діяльність. Процеси інтеріоризації і екстеріоризації.

Освоєння діяльності. Знання, уміння та навички.

Психологічна характеристика навичок, умінь і звичок. Види навичок, закономірності їх формування. Роль вправ у процесі формування навичок.

Основні види діяльності. Ігрова діяльність і її психологічні особливості. Роль гри в розвитку дитини. Навчальна діяльність та її психологічні особливості. Психологічні компоненти трудової діяльності. Праця як умова формування особистості.

Тема 11. Особистість

Поняття про особистість у психології. Співвідношення понять "людина", "індивід", "особистість", "індивідуальність". Структура особистості. Біологічні і соціальні умови психічного розвитку індивіда. Спрямованість особистості. Потреби як джерело активності особистості. Мотиви. Види мотивів. Потяг і схильності. Інтереси. Переконавання і світогляд. Установка особистості.

Самосвідомість особистості як особлива форма свідомості. Пізнання, оцінка і ставлення людини до самої себе. Формування Я-концепції особистості. Самооцінка та рівень домагань як елементи структури самосвідомості. Чинники формування самооцінки. Види самооцінки. Вплив самооцінки на самоповагу і поведінку особистості. Саморегуляція особистості: види і функції. Формування та розвиток особистості в онтогенезі. Рушійні сили розвитку особистості. Формування особистості як цілеспрямоване виховання.

Тема 12. Психологія спілкування

Поняття "спілкування". Комунікація. Функції спілкування. Зміст, цілі та засоби спілкування. Вербальна і невербальна комунікації. Взаємозв'язок спілкування і діяльності. Структура спілкування.

Спілкування як обмін інформацією. Мова як процес спілкування людей за допомогою мови.

Спілкування як міжособистісна взаємодія. Типи взаємодії.

Спілкування як сприйняття й розуміння людьми один одного. Механізми соціальної перцепції: ідентифікація, рефлексія, емпатія, каузальна атрибуція.

Ефекти міжособистісного сприйняття: ефект новизни, ефект первинності, ефект ореола, ефект стереотипізації.

Тема 13. Психологія міжособистісних стосунків

Основні проблеми групової психології. Поняття групи. Ознаки групи. Функції групи. Види групи: великі і малі, формальні і неформальні, первинні і вторинні, відкриті і закриті, референтні і групи членства. Основні характеристики групи: композиція групи (її склад), структура групи, групові процеси, групові норми і цінності, система санкцій і групових очікувань. Поняття малої групи. Верхні і нижні межі малої групи.

Соціально-психологічна характеристика малої групи. Структурні характеристики малої групи. Соціометрія як метод міжособистісних відносин в групі.

Динамічна характеристика групи. Колектив як вищий рівень розвитку групи. Стратометрична концепція А. Петровського. Процес прийняття групового рішення. Лідерство і керівництво в малій групі.

Внутрішньогрупові феномени: конформізм, згуртованість, сумісність, міжособистісний конфлікт. Ефективність групової діяльності.

Особливості деяких груп і колективів: студентська група, шкільний клас, педагогічний колектив.

Тема 14. Темперамент

Поняття про темперамент. Класичні теорії темпераменту. Вчення І.П.Павлова про типи вищої нервової діяльності як фізіологічні основи темпераменту. Психологічна характеристика темпераменту. Властивості темпераменту: швидкість і сила емоційних реакцій, екстраверсія-інтроверсія, нейротизм-емоційна стабільність, сенситивність, реактивність, врівноваженість, пластичність, ригідність, темп реакцій, співвідношення процесів збудження і гальмування, енергійність.

Психологічна характеристика типів темпераменту.

Темперамент і особистість. Темперамент і характер. Темперамент і здібності людини. Темперамент і індивідуальний стиль діяльності. Врахування особливостей темпераменту в навчальній-виховній роботі, профорієнтації і профвідборі.

Тема 15. Характер

Поняття про характер. Поняття динамічного стереотипу. Зв'язок характеру з темпераментом і його соціальна зумовленість.

Структура характеру і симптомокомплекси його властивостей. Властивості характеру як цілісного утворення: глибина, цілісність, стійкість, мінливість, активність і сила.

Поняття акцентуації характеру. Види і критерії акцентуації. Система акцентуйованих характерів за Д. Леонгардом і А. Лічко. Формування і розвиток характеру в діяльності. Роль соціального оточення у формуванні характеру. Вчинок і формування характеру. Психологічні принципи самовиховання характеру. Місце характеру в загальній структурі особистості.

Тема 16. Здібності

Поняття про здібності. Концепції здібностей. Здібності і діяльність. Зв'язок здібностей зі знаннями, уміннями і навичками особистості. Основні показники (передвісники) здібностей.

Види здібностей. Здібності актуальні і потенційні, загальні і спеціальні, теоретичні і практичні, навчальні і творчі. Склад і структура здібностей. Кількісна і якісна характеристика здібностей. Взаємозв'язок і взаємна компенсація здібностей.

Задатки як природні передумови для розвитку здібностей.

Проблема спадковості здібностей. Роль середовища, навчання і виховання в розвитку здібностей.

Рівні розвитку здібностей. Співвідношення понять обдарованість, талант, геніальність.

Види обдарованості. Психологічні особливості обдарованої дитини. Проблема взаємодії обдарованої дитини з колективом. Формування здібностей. Загальні і спеціальні здібності.

Сенситивні періоди в розвитку здібностей. Роль інтересів і схильностей у формуванні здібностей. Проблема раннього виявлення здібностей і їх врахування в процесі.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Варій М. Й. Психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 288 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник 3-є вид., виправл. і доп. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
3. Волошина В. В. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Каравела, 2007. 280 с.
4. Гончарук П. А. Загальна психологія : пропедевтика (модульний курс) : навч. посіб. Київ : Університет економіки та права "КРОК", 2009. 220 с.
5. Дрозденко К.С. Загальна психологія у практичному вимірі : підручник. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 608 с.
6. Загальна психологія : підручник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська та ін. Київ : Каравела, 2009. 464 с.
7. Загальна психологія. Підручник для студ вищ навч. закладів. Київ, Каравела. 2013. 464 с..
8. Максименко С.Д. Загальна психологія. Видання 2-е, перероблене та доповнене : навч. посіб. Вінниця: Нова Книга. Підручник, 2004. 704 с.
9. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Вища школа. 276 с
10. М'ясоїд П. А. Задачі з курсу загальної психології : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2000. 183 с.
11. Павелків Р.В. Загальна психологія : підручник. Київ : 2004. 506 с.
12. Психологія /За ред. Ю.Л.Трофімова. Київ : Либідь, 2001. 558 с.
13. Савчин М. В. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 464 с.
14. Сергеєнкова О.П. та ін.. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.

Допоміжна

1. Зелінська Т. М. Практикум із загальної психології : навч. посіб. Київ : Каравела, 2009. 272 с.
2. Дуткевич Т.В. Загальна психологія : конспекти лекцій : навч. посіб. Кам'янець-Подільський, 2002. 68 с.
3. Іванова О. В. Психологія : вступ до спеціальності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 184 с.
4. Пашукова Т. І., Допіра А. І., Дьяконов Г. В. Практикум із загальної психології. Київ : Знання, 2000. 204 с.
5. Психологія / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук. Київ : Либідь, 1999. 558 с.
6. Психологія : навч. посіб. / О. В. Винославська, О. А. Бреусенко-Кузнєцов, В. Л. Зликов : за наук. ред. О. В. Винославської. Київ : ІНК ОС, 2005. 352 с.
7. Партико Т. Б. Загальна психологія. Київ, 2008. 416 с.
8. Практикум із соціальної психології : навч. Метод. посіб. /ПЛ. Додінська (ред. К. Абрамян, О. Артемчук та ін. Київ, 2001. 155 с.
9. Цимбалюк І. М., Яницька О. Ю. Загальна психологія : модульно-рейтинговий курс для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Професіонал, 2004. 304 с.